

Anton Stres

**SEKULARNO DRUŠTVO, LAIČNOST I PRISUTNOST
VJERSKIH OBILJEŽJA I SIMBOLA U SLOVENIJI**

Prof. dr. sc. Anton Stres

UDK: 322 : 282(497.6) [211.5+342.7]

Prethodno priopćenje

Za položaj vere v slovenski družbi je odločilno pojmovanje ločitve države in verskih skupnosti. 7. člen Ustave RS pravi: »Država in verske skupnosti so ločene. Verske skupnosti so enakopravne; njihovo delovanje je svobodno.« To ustavno določilo je zelo splošno in ne narekuje kakšne posebno striktne ločenosti. Če v Sloveniji kljub temu obstaja bolj striktna ločenost kakor drugod, to ni zaradi ustave, ampak zaradi drugih zakonov, političnih razmer in navzočnosti nedemokratske tradicije. Igor Kaučič z ljubljanske pravne fakultete je ugotovil: »V slovenski pravni teoriji in praksi je načelo ločitve države in verskih skupnosti prevladujoče razumljeno in interpretirano v smislu dosledne in stroge ločitve po zgledu držav z močnejše izraženo ločenostjo države in cerkve. Tako stališče ne pripisujejo toliko ustavni ureditvi (Ustava namreč vsebuje običajno formulacijo tega načela), temveč zakonski in podzakonski izpeljavi tega ustavnega načela, zlasti pa vplivu prejšnjega političnega sistema.

Ključne riječi: Crkva, država, društvo, vjerski simbol.

* * *

Uvod

V posebnem dokumentu Mešane krovne komisije Rimskokatoliške cerkve in Vlade Republike Slovenije iz 1994. leta je bilo v zvezi z enotno interpretacijo tega načela ugotovljeno, da je navedena dikcija zgodovinsko obremenjena, ker je bilo načelo ločitve cerkve in države v naši preteklosti razumljeno predvsem v negativnem smislu izločitve cerkve iz javnega življenja. Tako pojmovanje je bilo ideološko pogojeno z negativnim odnosom do religije kot take, zato se zavzemajo za pozitivno pojmovanje načela ločenosti države in verskih skupnosti, ki jo označujejo tudi kot prijazno nevtralnost dr-

žave do verskih skupnosti. Očitno je, da se različnemu razumevanju in razlagi ustavnega načela ločitve države in verskih skupnosti pri nas še nekaj časa ne bo mogoče izogniti. Slednje je mogoče pripisati tudi pomanjkanju demokratične tradicije, pravne teorije in ustavnosodne judikature na tem področju.

Pri obravnavi načela ločenosti države in cerkve je treba upoštevati, da je to načelo v posameznih državah različno razumljeno in interpretirano. To velja tako za njeno normativno izpeljavo kot posebej za prakso (od tod različne dopolnilne oznake za ta model, kot npr. prijazna, prožna, manj toga ločitev ipd.). Pogosto pa se to načelo omejuje na njen organizacijski in institucionalni pomen. Kljub formalno določeni verski nevtralnosti države obstajajo raznovrstne oblike medsebojnega sodelovanja. Ločenost države in verskih skupnosti ter v tem okviru laičnost in nevtralnost države ne pomenijo tudi prisilnega laiciziranja družbe s strani države ali celo antiteizma, tudi ne laicistične indiferece in tudi ne preprečujejo sodelovanja med državo in verskimi skupnostmi, če to ne posega v ustavno načelo ločenosti obeh. Ob tem v nekaterih ureditvah poudarjajo tudi nepisano ustavno načelo pozitivne tolerantnosti, ki zavezuje državo, da zagotavlja svobodni prostor za religiozne potrebe posameznikov in skupnosti¹.«

1. Ločitev države in civilne družbe

Pri tem je zelo pomembno, da opozorimo, da ločitev države in cerkve ni nekaj izjemnega, ampak je v sodobnem svetu vse področje civilne družbe ločeno od države. To je znamenje, da se sodobna demokratična država noče vmešavati v življenje državljanov bolj, kakor to zahtevata svoboda in pravičnost za vse. Pri tem velja opozoriti na dejstvo, da ima sodobno razlikovanje med državo in civilno družbo svojega nespornega predhodnika v srednjeveškem razlikovanju med državno posvetno in cerkveno duhovno avtoriteto, ki se je posebej močno izrazilo v zahodnem, katoliškem okolju, manj pa v vzhodnem, pravoslavnem okolju. Temu pa je prav gotovo v veliki

¹ Igor KAUČIČ, *Načela ustavne ureditve razmerja med državo in Cerkvijo v Sloveniji*, SAZU, 2002., str. 81-82.

meri botrovalo dejstvo, da je bila Katoliška cerkev zasnovana nadnacionalno, vzhodne cerkve pa nacionalno. Ko pa so protestantske cerkve postale znova nacionalne oziroma deželne, so hitro sprejele teokratske oziroma regalistične nazore.² Zato lahko rečemo, da je predvsem nadnacionalnost Katoliške cerkve le-to učinkovito varovala pred kraljevim absolutizmom. Cerkev je od zgodnjega srednjega veka naprej poudarjala, da državna oblast nima vseh pristojnosti, ampak samo tiste, ki zadevajo svetno, časno blaginjo ljudi. Duhovno področje verovanja in morale ni v pristojnosti države. »To idejo, da družba ni identična s svojo politično organizacijo, lahko imamo za odločilno razliko, za enega izmed izvirov poznejšega pojmovanja civilne družbe, za eno izmed korenin zahodnega liberalizma«³, poudarja Charles Taylor. S tem je bilo namreč jasno nakazano, da država nima pravice do obvladovanja vseh področij človekovega življenja, ampak ima samo pravico in dolžnost urejevati tisto, kar je potrebno, da ljudje v politični skupnosti živijo in delajo svobodno, pravično, varno, mirno in složno. Niso ljudje zaradi države, ampak je država zaradi ljudi, zaradi njihove svobode, osebne varnosti, sreče in pravičnih odnosov.

Sodobna demokratična in svobodoljubna pravna država pa je religiozno nevtralna. Njena legitimnost ali upravičenost je v tem, da zagotavlja vsem državljanom spoštovanje in uresničevanje njihovih temeljnih pravic, ki jih imajo kot človeške osebe. Ta država se tudi zaveda svojih meja. Zaveda se, da sama ni pristojna za vprašanja višjega in zadnjega smisla človekovega življenja. Najvišji in zadnji smisel človekovega življenja je območje vprašanj, ki jih ta država z ene strani priznava in spoštuje kot vprašanja, ki so za večji del državljanov odločilnega pomena za njihovo življenje in njihovo srečo, z druge strani pa se zaveda, da s sredstvi, ki jih ima na razpolago

2 »Ravno *reformacija* je odločno na novo oživila teokratsko misel. Kljub vsej različnosti v nazorih se *Luther, Melancthon, Zwingli in Calvin* strinjajo, ko poudarjajo krščanski poklic in posledično s tem Božje pravo oblasti. Koliko z ene strani cerkveno področje bolj ali manj odločno podrejata državi in z druge strani merijo legitimnost države z izpolnitvijo njene religiozne obveznosti, dajejo pavlinskemu stavku »vsaka oblast je od Boga« razsežnost, ki je bila do tedaj neznanca« (O. von GIERKE, *Johannes Althusius und die Entwicklung der naturrechtlichen Staatstheorien*, Breslau 1913., str. 64-65).

3 Ch. TAYLOR, *Der Begriff der »bürgerlichen Gesellschaft« im politischen Denken des Westens*, v: *Gemeinschaft und Gerechtigkeit*, Frankfurt a.M., 1993., str. 126.

- to pa je predvsem zakonodaja - na ta področja človekove najvišje osebne svobode in odgovornosti ne sme posegati. Zato sodobna demokratična in svobodoljubna država vidi v religioznosti temeljno človekovo pravico, ki jo je dolžna spoštovati in ljudem omogočiti verovanjsko, religiozno obliko osmišljanja njihovega življenja vsaj toliko, kolikor jim je dolžna omogočiti npr. svoboden pretok mnenj, združevanje in narodnostno enakopravnost. Religiozno verovanje v vseh individualnih in občestvenih, osebnih in javnih razsežnostih je pravica vsakega državljana.

Zato cerkve in verske skupnosti umeščamo v področje civilne družbe. To ne pomeni, da je npr. Katoliška cerkev ena izmed organizacij ali združenj civilne družbe, saj samo sebe pojmuje kot skupnost, katere pravni red ne izhaja od njenih članov ampak je božjepraven. Zato pravimo, da se glede na državo umešča v področje civilne družbe, čeprav je skupnost *sui generis*. Svoj odnos do države opredeljuje tako, da ohranja nedotaknjeno svojo avtonomijo in neodvisnost, vendar z državo sodeluje in upošteva njen pravni red. Ustavno določilo, da so verske skupnosti ločene od države, v sodobni demokratični državi, ki samo sebe omejuje, je potemtakem pravzaprav nepotrebno, razen če se s tem priznava njen lastni notranji pravi red. Od države namreč danes niso ločene samo cerkve, temveč celotno področje, ki ga imenujemo civilna družba. Vprašanje, ki se zastavlja, pa je: ali iz tega sledi, da morajo biti religijske ustanove in organizacije še bolj ločene od države, kakor so sicer gospodarska, rekreacijska, kulturna in prosvetna združenja in kaj naj to pomeni, ali pa je odnos države do Cerkve lahko primerljiv z odnosom države do drugih ustanov in združenj iz področja civilne družbe. Po mojem mnenju ni nobene osnove za to, da bi cerkvene ustanove in organizacije potiskali v večjo oddaljenost od države kakor to velja za druga civilno-družbena združenja, razen kolikor mislimo pri tem na dejstvo, da je pravna ureditev civilne družbe izpeljana iz državnega prava, pravni red Katoliške cerkve pa ima svoj lastni izvor. Toda v praktičnem pogledu navzočnosti Cerkve v družbi in njenega sodelovanja z državnimi in drugimi družbenimi ustanovami, ni nobene osnove za potiskanje Cerkve v zasebnost in izključevanje iz

javnosti. Kot opozarja G. Robbers, je to tudi smer sodobnega razvoja odnosov med Cerkvijo in državo v Evropski uniji. »Glede na široko podporo, ki jo imajo družbene dejavnosti, je končno na splošno priznано, da cerkve ne smejo biti izključene iz te podpore in na ta način diskriminirane.«⁴

To izdatno potrjuje tudi zgodovinsko ozadje besedne zveze ›ločitev cerkve in države«. Ima namreč zelo jasno in otipljivo zgodovinsko ideološko in geografsko lokacijo: francoski liberalizem in laicizem proti koncu 19. stoletja. S tem nočem reči, da je sama ideja o temeljni samostojnosti in ločenih pristojnostih politične in cerkvene skupnosti vezana na francoske miselne tokove 19. stoletja. Ideja je veliko širša in je – kot že rečeno – posledica celotnega razvoja sodobne države, družbe in cerkva. Pač pa je francoski način izvedbe tega načela vezan na številne in prav posebne politične in idejne okoliščine.

Med njimi velja še posebno opozoriti na značilno staro liberalno pojmovanje države, ki je v ozadju francoske izvedbe ločitve države in Cerkve leta 1905. Gre za teorijo o državi, ki jo je praksa začela spreminjati že po prvi svetovni vojni in je danes presežena. Njena bistvena značilnost zadeva razmerje med državo in državljanom. Liberalizem 19. stoletja pojmuje državljana atomistično in individualistično. Med državo in državljanom ne priznava nobenega posrednika, nobenega tako imenovanega ›vmesnega telesa«, nobene organizacije civilne družbe, ki nastane kot posebna in nepolitična organizacija državljanov, povezanih na osnovi določenih nepolitičnih interesov. Zastopniki te liberalne teorije o državi so »sumili v organizirana družbena telesa in so jih videli kot izraz nekakšne vmesne oblasti, ki je – z liberalnega vidika – škodila jasno opredeljenemu odnosu med državo in posameznikom.«⁵

Korenine pa so še globlje in še bolj specifično francoske. V ozadju je značilna in za nas danes povsem presežena ideja nacionalne enotnosti. V liberalizmu tistega časa ni bilo potrebnega razlikovanja med enotnostjo in uniformiranostjo. Enotno državo lahko zagotavlja samo enotna ideologija. »Pojem enotnosti tedaj najtesneje povezujejo

4 G. ROBBERS, *Etat et Eglises dans l'Union européenne*, Baden-Baden, 1997., str. 351.

5 S. FERRARI, *Separation of Church and State in Contemporary European Society*, v: *Journal of Church and State*, Vol. 30 (1988.), 3, str. 536.

s pojmom enosti; nikakor si ne znajo misliti, da bi se ta lahko sprijaznila z pluralnostjo, še manj z dvojnostjo. Je sinonim uniformiranosti in reducira vsako različnost«, ocenjuje to misel zgodovinar R. Rémond.⁶

Iz teh zgodovinskih okoliščin zlahka razumemo ne samo togo delitev na javno in zasebno področje življenja, ki ga nadaljnji razvoj ni potrdil, temveč tudi strogo izključitev religioznosti in še bolj verskih skupnosti in cerkva iz javnega življenja. Pojem zasebnosti ali privatnosti vernosti, ki je tako zelo pri srcu vsem laicistom, ki jemljejo za model francoski laicizem, je v resnici dedič dveh političnih postulatov, ki ju zgodovina ni potrdila: 1. da med državo in zasebnim posameznikom ni prostora za nobeno »vmesno telo«, za nobeno organizacijo; 2. da lahko država take organizacije ignorira in lahko politične sile vse zadeve in legitimne interese državljanov urejujejo same brez kakršnega koli sporazumevanja in neposrednega dogovarjanja z zainteresiranimi in njihovimi skupnostmi, ki obstajajo bodisi na temelju osebne nazorske pripadnosti ali pa na osnovi zgodovinske in kulturne tradicije. Ko gre za Katoliško cerkev, je njeno občestvo v našem evropskem prostoru zasnovano na obeh temeljih. Katolištvo je naša dvatisočletna kulturna zgodovina in hkrati živa osebna pripadnost njegovih članov. Ne samo njeni posamezniki kot zasebniki ampak celotno občestvo v svoji zgodovinski in kulturni danosti imajo svoje pravice, dolžnosti in naloge, da svojo zgodovinsko in kulturno navzočnost varujejo in gojijo. Sodobni laicizem, ki izhaja individualističnega pojmovanja osebe, pa med posameznikom in državo ne vidi ničesar, zato posameznika potiska v njegovo zasebnost.

Francoska ločitev Cerkve in države je bila torej izpeljana na osnovi državnih in družbenih teorij, ki so danes presežene. Za sodobno razmerje države do organizacij civilne družbe je namreč značilno, da se državna oblast pogosto pogaja z raznimi interesnimi združenji in išče sporazumno rešitev, preden jo uzakoni. »To je pripeljalo do pojava, ki ima različna imena – *legislazione concordata* v Italiji in *legislación consensuada* v Španiji – in ga najdemo povsod« ugotavlja S. Ferrari⁷. S tega vidika postane bolj razumljivo, zakaj je praksa sklepanja sporazumov med Svetim sedežem in sodobnimi državami spet v

6 R. RÉMOND, *La laïcité n'est plus ce qu'elle était*, v: *Etudes*, t. 360 (1984.), 4, str. 441.

7 S. FERRARI, *Separation of Church and State in Contemporary European Society*, n.d., str. 538.

veljavi. »V obdobju liberalizma je bilo med Rimskokatoliško cerkvijo in evropskimi državami sklenjenih zelo malo sporazumov. Nenaden porast konkordatov, do katerega je prišlo v obdobju med obema vojnama, so nekateri poznavalci pripisovali pojavu totalitarnih režimov, ki bi naj iskali neke vrste moralno priznanje v očeh demokratičnih držav zavoljo njihovih sporazumov s Katoliško cerkvijo. Nadaljnji obstoj in celo okrepitev konkordatne prakse po padcu diktatur jasno nasprotuje tej interpretaciji in navaja k temu, da razložimo povečano rabo paktov v luči bolj splošne nagnjenosti sodobne države, da sprejema zakonodajo, ki je dogovorjena z najbolj reprezentančnimi družbenimi skupinami.«⁸

Ugotoviti moramo torej pomembno spremembo v odnosu sodobne države do civilne družbe, zaradi česar se spreminja tudi njeno razmerje do religije in do verskih skupnosti in cerkva, ne da bi zaradi tega prišlo do opustitve bistva načela ločenosti države in cerkva. Smisel in duh te ločenosti pa ni več isti. V primerjavi z ameriško tradicijo, kjer na primer ločenost Cerkve in države ameriškemu predsedniku ne prepoveduje, da bi ob nastopu svoje službe prisegel pri Bogu in pri tem položil roko na Sveto pismo, je ločitev Cerkve in države po francoskem zgledu v bistvu izhajala iz idejnih izhodišč, ki so bila polemična do religioznosti kot take. Toda ta miselnost je danes v glavnem že za nami. Za nami je tudi določena liberalna zasnova države, ki je tudi povezana s francoskim pojmovanjem ločenosti. Sodobna državna oblast sprejema namreč odgovornost za marsikatero javno zadevo, ki jo je nekdanji liberalizem prepuščal zasebni iniciativi. »Ločitev javnega in zasebnega je prav tako zastarela. Zavoljo razlogov, ki so bolj vezani na nujnost in pritisk okoliščin kakor pa na duha sistema, se je vloga države globoko spremenila, pa tudi zamisel njenega poslanstva. ... Tako se je razvilo široko mešano območje, kjer sodelujeta javna oblast in zasebna iniciativa in čigar delovanje združuje državno financiranje in zasebne prispevke.«⁹

8 Isto, str. 540.

9 R. RÉMOND, *La laïcité n'est plus ce qu'elle était*, n.d., str. 444-445.

2. Laicizem ali laičnost?

Laicizem je ideologija, ki je nastala v 19. stoletju, svoje korenine pa ima v razsvetljenstvu in pozitivizmu. "Laicizem je antiklerikalna reakcija, ki je pogosto zgrabila romanske dežele, v katerih je bil katolicizem prevladujoča državna religija, in ki se je najbolj radikalno razvil v Franciji". Iz začetne, že srednjeveške zahteve, da se primerno poudari mesto in vloga laikov nasproti duhovščini, se je na koncu razvila in rodila ateistično in prostožidarsko navdihnjena ideologija, po kateri je treba vse javno življenje urediti brez kakršnega koli vpliva in navzočnosti religije. Religije sicer ne iztreblja z nasiljem, vendar ima do nje negativen odnos. Zato ji dopušča samo privatno področje: vera ali nevera je zasebna stvar posameznikov, v katero pa se država ne samo ne meša, temveč je tudi nikakor ne misli upoštevati, tudi če ji pripada veliko število državljanov. Najbolj ustrezno se laicizem izraža v tem, da laicistično usmerjena državna oblast religioznost zavestno in čim bolj dosledno ignorira. Država ravna, kakor da bi religioznost ne obstajala.

Vendar pa vse ne more ostati pri tem. Religija ima namreč v družbenem življenju vloge in naloge, ki so nepogrešljive. Ker laicistična država preganja religijo iz javnosti, si mora sama prilastiti nekatere funkcije, ki normalno pripadajo cerkvam. To je še posebno vidno na področju morale in moralne vzgoje državljanov. Namesto, da bi država podpirala religiozno vzgojno delo, sama pa bi nastopila samo tam, kjer ta religiozna vzgoja ne zadošča ali izpade, laicistična država zavestno izpodriva religiozno moralno vzgojo in na njeno mesto postavlja svojo. Običajno precej neuspešno. Tako hoče država sama prevzeti nekatere vloge in naloge, ki jih je do tedaj v družbi opravljala verska skupnost, se pravi Cerkev. Država si prisvaja mesto in vlogo Cerkve. Zato hoče Cerkev povsem izriniti iz javnega življenja in se torej od nje povsem ločuje, da bi lahko sama prevzela nekatere njene naloge.

Laicizem je torej samo narobe obrnjeni klerikalizem. Če je nekdaj Cerkev izpodrivala državo in si lastila njene funkcije, si hoče sedaj država prilastiti nekatere naloge in odgovornosti, ki jih

v civilni družbi ima Cerkev skupaj z drugimi sorodnimi kulturnimi ustanovami. Zato skuša izdelati posebno državno moralo, državno moralno vzgojo, nekateri so svoj čas sanjali celo o nekakšni "civilni religiji". Država si hoče v celoti zadoščati, in to ne samo v pravnem, varnostnem in političnem pogledu, kar je normalno, temveč tudi v duhovnem in moralnem in zato poleg religiozne morale in duhovnosti razvija tudi svojo laicistično moralo in 'duhovnost'.

Nekaj drugega pa pomeni laičnost. Laičnost ostaja na ravni tiste ločenosti med državo in civilno družbo, ki je značilna za vsako sodobno državo in družbo. Laična država si ne prisvaja vlog, ki jih opravlja religija, zato do religije ni agresivna. To pomeni isto kot nevtralnost države glede filozofskih, religioznih in drugih nazorskih vprašanj. Država se od verskih skupnosti ne čuti ogrožene, zato z njimi tudi sodeluje, kjer je to koristno za državljane in skupno dobro. Sama sebi ne pridržuje nobenih pristojnosti, ki niso nujne za red in varnost državljanov. Seveda mora moderna država skrbeti še za marsikaj drugega, tudi za vzgojo v šoli. Vendar tega ne dela ekskluzivistično, temveč sodeluje z raznimi ustanovami civilne družbe. Torej tudi s cerkvami. Zato jim na osnovi dejanskih dejstev priznava njihovo vlogo, ki jo imajo - če jo imajo - na ravni civilne družbe in temu ustrezno prilagaja svoje razmerje do njih.

Seveda mora moderna država upoštevati, da v sodobnem svetu vsi ljudje niso verni ali vsaj niso verni na enak način. V sodobni družbi ni monopolov, tudi religioznih, moralnih in vzgojnih ne. To je dejstvo. Katoliška Cerkev se ne poteguje za noben monopol, ampak samo za enakopravnost. Pravico ima zahtevati, da se tudi njeno vzgojno delo - poleg podobnega prizadevanja drugih ustanov - prizna kot legitimno, primerno in koristno.

Laicistična država je danes zastarel anahronizem iz konca prejšnjega stoletja. V bistvu gre za totalitarno državo, ki misli, da mora vse urejati sama, celo vzgojo in moralno zavest državljanov. Nekaj drugega pa je laična država. Ta ve za svoje pristojnosti, se nanje zavestno omejuje, religiozno verovanje pa priznava kot legitimen interes svojih državljanov, temu interesu prisluhne in tudi služi, podobno kot služi vsem drugim duhovnim, kulturnim, vzgojno-izo-

braževalnim, gospodarskim in rekreacijskim interesom državljanov, ki se uresničujejo na področju civilne družbe.

Laična država spoštuje človekovo pravico do izražanja vernosti in priznava, da so religiozna duhovnost, religiozna kultura in religiozna vzgoja enakovredne vsem drugim. zato tudi imajo enako-pravno mesto poleg vseh drugih in enako pravico, da jih država štiti in podpira, kakor vse druge. Kakor vse druge, nič več in nič manj. Laičnost torej ni drugega, kakor dosledno izpeljan nazorski pluralizem in medsebojno spoštovanje v sodobni pluralni družbi, brez kakšnega koli nazorskega in načelnega odklonilnega stališča do religioznosti ali do določene cerkve. Kot katoličani torej moramo biti za laično državo in šolo, nikakor pa ne za laicistični anahronizem, ki religioznost izganja iz javnega prostora.

3. Verski simboli v javnosti

V tej luči je treba obravnavati tudi problem navzočnosti religioznih simbolov v javnosti. Zaradi svoje kulturne in verske zgodovine so ti simboli in znamenja množično navzoči na različnih ravneh javnega prostora, prav tako je pa tudi značilno za sodobne laiciste, da jih iz tega prostora bolj ali manj nasilno izganjajo. Problem verskih simbolov v javnih institucijah se v Sloveniji ne zastavlja, ker teh simbolov čisto preprosto ni. Pač pa se zastavlja vprašanje navzočnosti vere in verskih skupnosti v tistem javnem prostoru, ki imenuje šola, in ki jih slovenska zakonodaja tudi formalno izključuje. V 72. členu *Zakon o organizaciji in financiranju vzgoje in izobraževanja* namreč piše v imenu avtonomije šolskega prostora: »Dejavnosti, ki niso povezane z vzgojo in izobraževanjem, se lahko izvajajo v javnem vrtcu oziroma šoli samo z dovoljenjem ravnatelja. V vrtcih in šolah je prepovedano delovanje političnih strank in njihovih podmladkov. V javnih vrtcih in šolah oziroma v vrtcih in šolah s koncesijo ni dovoljena konfesionalna dejavnost.

Konfesionalna dejavnost iz prejšnjega odstavka tega člena obsega:

- verouk ali konfesionalni pouk religije s ciljem vzgajati za to religijo,
- pouk, pri katerem o vsebinah, učbenikih, izobraževanju učiteljev in primernosti posameznega učitelja za poučevanje odloča verska skupnost,
- organizirane religiozne obrede.

Izjemoma lahko minister na predlog ravnatelja v prostorih javnega vrtca oziroma šole ali vrtca in šole s koncesijo izven pouka ali izven časa delovanja vrtca oziroma šole dovoli verouk ali konfesionalni pouk religije, če v lokalni skupnosti za tako dejavnost ni drugih primernih prostorov.« Tako je navzočnost religioznosti a priori izključena iz javnega prostora, ki je šola. V tej zvezi se je lani jeseni zgodil zanimiv incident. Ena šola je zaradi obnavljanja lastnih prostorov začasno izvajala javni šolski pouk v cerkvenih prostorih veroučne šole, kjer je bil na zidu seveda križ. Ker ga župnik ni hotel odstraniti, se pouk iz javne šole ni več izvajal v tistem prostoru. Če skušamo sedaj s tega zornega kota opredeliti slovensko ureditev, potem moramo priznati, da obstajajo področja, kjer se slovenska država obnaša izrazito laicistično. To še posebej velja za področje vzgoje in izobraževanja v šolah, kjer je z zakonom prepovedan vsak konfesionalni verouk. Potem, ko je US RS potrdilo zakonsko določilo, ki prepoveduje konfesionalno dejavnost tudi v prostorih javne šole, je o US RS prof. dr. Lovro Šturm zapisal: »S svojim razumevanjem svobode religije in svobode delovanja verskih skupnosti je v ustavno primerjalnem okviru evropskih držav umestilo RS na skrajni rob držav, ki jih doktrina označuje kot države z neprijaznim oz. do verskih skupnosti nestrpnim modelom ločitve¹⁰.« Vendar se tudi tukaj spoznanja spreminjajo in izboljšujejo. Ustavno sodišče Republike Slovenije je namreč v letu 2010 sprejelo stališče in ocenilo ustavnost *Zakona o verski svobodi*, ki ga je Državni zbor Republike Slovenije sprejel leta 2007. Zakon, ki ga je slovenska leva, močno laicistično zaznamovana slovenska politika napadala, je Ustavno sodišče v vseh bistvenih točkah potrdilo. Pri tem pa je pomembno zapisalo, da

10 L. ŠTURM, Komentar Ustave Republike Slovenije, FDŠ, Ljubljana, 2002., str. 139.

»v konfliktu med pozitivno in negativno svobodo vere, torej kadar pozitivna svoboda vere posega v negativno svobodo vere, negativna svoboda nima apriorne prednosti pred pozitivno svobodo«¹¹. To pomeni, da pravica nevernih, da niso konfrontirani z verskim prepričanjem in posledično tudi z verskimi simboli, nima vedno in avtomatično prednosti pred pozitivno versko svobodo, ki je svoboda vernih, da svojo vero izpovedujejo in javno pričajo izpričujejo. Laicizem absolutizira negativno versko svobodo in zato zahteva umik vseh verskih simbolov v zasebnost, da bi neverni ne bili s pomočjo države konfrontirani z vero, kar pojmuje kot državno prisilo v določeno vernost. Omenjena odločba slovenskega ustavnega sodišča pa to laicistično stališče očitno zavrača, s čimer je naredilo velik korak naprej k premagovanju laicistične ideologije v Sloveniji.

Sklep

Za sodobno ureditev odnosov med Cerkvijo in državo je torej značilno predvsem to, da obe ustanovi druga drugi sicer priznavata medsebojno neodvisnost in samostojnost, vendar pa to ne pomeni, da država Cerkev laicistično ignorira, temveč da obe med seboj sodelujeta povsod tam, kjer gre za pospeševanje skupnega dobrega. Ločitev države in cerkve v duhu evropske politične kulture ne zahteva nič drugega kakor to, da oblast ne poskuša uporabiti vero za svoje lastne namene in da vera ne poskuša zlorabiti države za doseganje lastnih ciljev. To pa ne pomeni, da mora država vero in verske institucije ignorirati ali celo odpraviti v zasebnost. Takšno je tudi priporočilo Parlamentarne skupščine Sveta Evrope, ki pravi, da morajo demokratične države »omogočiti vsem veram, ki upoštevajo pogoje iz Evropske konvencije o človekovih pravicah, da se razvijajo v okviru teh pogojev in najdejo ustrezno mesto v družbi.«¹² Na načelni ravni postajajo torej stvari vedno bolj jasne, v praksi pa jih bo še treba z dialogom uveljavljati in pospeševati.

11 Uradni list RS, št. 46/2010, str. 6800.

12 Svet Evrope, Parlamentarna skupščina, *Vera in demokracija*. Priporočilo št. 1396 (1999.), 5. člen.

SECULAR SOCIETY, LAICISM AND THE PRESENCE OF THE RELIGIOUS SYMBOLS IN SLOVENIA

Summary

It is of a great importance for actual relations between the Church and the state that both institutions mutually respect the independency and the autonomy of each other. That does not mean that the state could ignore the presence of the Church in the society: on the contrary they are invited to collaborate, especially in the cases regarding the improvement of the common good. The separation between the state and the Church in the spirit of the European political culture does not demand from the government nothing else but refraining from using the faith/religion for its proper needs. Likewise, the faith/religion should not misuse the state in realising proper goals; but that does not mean that faith and institutions of the religion must be ignored or separated by the state. This is confirmed by the communication of the Parliamentary assemblies of the European council which stated that the democratic states must "allow all religions, which confirm to the conditions of the European convention of human rights, to develop inside the boundaries of these conditions and to find and to find an appropriate place in the society." On a theoretical level there is clarity, but on the practical level, there are improvements and perfections still to be done.

Key words: Church, state, society, religious symbol.

